

Bokanmeldelse

Seksualitet og utviklingshemming

2. utgave

Forfatter: **Bernt Barstad**

Utgitt på **Universitetsforlaget**

Anmeldt av **Ingrid K. Dyson**, frivillig i HELT MED

Bernt Barstad har arbeidet med mennesker med nedsatt funksjonsevne i over 40 år. Mesteparten av disse årene har han tilbrakt i habiliterings-tjenesten for voksne, primært i arbeid med personer med utviklingshemming. Nå foreligger andreutgaven av Seksualitet og utviklingshemming. Kort oppsummert er den like brukervennlig og informativ som førsteutgaven.

The background of the cover is a dense, stylized illustration of various flowers and leaves in shades of pink, purple, and magenta. The flowers have prominent stamens and pistils, and the leaves are simple, pointed shapes. The overall style is modern and artistic.

Bernt Barstad

Seksualitet
og utviklings-
hemming
2. utgave

 Universitetsforlaget

Omslaget på andreutgaven har et spennende format og en nydelig rosafarge. Jeg synes det er en leken vri for en fagbok, og den skiller seg definitivt ut i hyllen. Etter min mening er dette helt strålende – temaet i boken er så viktig og bør løftes høyere på dagsordenen.

Førsteutgaven av Barstads bok kom ut for over 20 år siden. Den har jeg også lest, så jeg var spent på utviklingen i den nye utgaven. Utgavene starter ganske likt, med bakgrunn, begrunnelser og målsettinger. Barstad løfter frem to gjennomgående mål: «Nytelse» og «Forebygging». Det er viktig å våge å bruke ord som «nytelse». Altfor ofte forbindes sex og utviklingshemming med problematikk, ikke med nytelse og behov.

Selv om jeg egentlig har lyst til å gjengi alle bokens kapitler, skal jeg heller trekke frem noen temaer og avsnitt som gjorde særlig inntrykk. Ett av dem er dypdykk i hvorfor overgrep skjer. Hva er for eksempel årsaken til blotting, og hvem har ansvaret for å finne ut av dette og legge til rette for at det ikke skjer igjen foran andre? Jeg synes det er svært nyttig at han løfter frem ansvaret som ligger hos tjenesteytere, og stiller spørsmål ved hvor grensene egentlig går. Som Barstad påpeker gang på gang, er manglende kompetanse den største utfordringen – både hos tjenesteytere og hos personen selv, som har en nedsatt funksjonsevne.

Han stiller også spørsmål ved ansvaret som bør ligge hos leger og utdanningsinstitusjoner som tilbyr helsefag. Hvis seksuell helse ikke finnes som fag på helsefagutdanningene, hvordan skal helsefagarbeidere – som ofte arbeider aller

tettest på mennesker i bemannede boliger – kunne møte utfordringer knyttet til seksualitet? Hvordan skal de kunne gjøre mer enn å «slukke branner» når de oppstår, og faktisk legge til rette for et godt seksuelt miljø uten nødvendig og riktig kompetanse?

Barstad tar oss med inn i korte eksempler på hvordan mennesker med funksjonsnedsettelse håndterer ulike problemstillinger og utforsker sin egen seksualitet. Han beskriver normaliteten i denne utforskningen og viser hvilke konsekvenser det kan få hvis personen ikke har blitt fortalt om normene i møte med andre. Han nevner SexKunn (<https://sor.tips/agm>) som et nyttig verktøy for å kartlegge hvordan tjenestemottakeren selv opplever sin seksualitet. På bakgrunn av denne informasjonen kan man lettere legge til rette for at personen kan ta trygge valg når det gjelder sin egen seksualitet. Det kan også bidra til å finne ut hvilke mangler personen har når det gjelder informasjon om temaet.

Det er betryggende å lese at overgangsalderen er inkludert i denne utgaven. Barstad peker på at det er forsket svært lite på dette temaet, uavhengig av funksjonsnedsettelse. Likevel gir han tips om hvor man kan finne mer lesestoff, lister opp symptomer og gir et konkret råd: kartlegg og ha dialog med fastlegen. Det finnes mange hjelpemidler for disse symptomene, og alle kvinner, uavhengig av diagnose, bør ha tilgang til dem. Målgruppen lever lenger enn før, så dette er et viktig tema å ha på dagsordenen.

Gjennom hele boken løper en rød tråd av språk og begrepsdefinisjoner. De kommer til syne i Barstads drøftinger og i eksempler på kommunikasjon mellom mennesker med utviklingshemming og omgivelsene deres. Leseren blir stadig gjort oppmerksom på ulike begreper, og Barstad viser gode eksempler på hvordan de kan brukes i praksis.

Som i førsteutgaven har Barstad med refleksjonsspørsmål underveis. Dette gjør boken mer interaktiv og personlig. Jeg finner mange av spørsmålene svært nyttige, og tenker de kunne hatt fast plass på for eksempel personalmøter, i bemannede boliger eller i klasserom.

Det gleder meg at Barstad har beholdt Annons PLISSIT-modell (<https://sor.tips/id1>) fra 1970-tallet. Jeg hadde selv denne modellen på eksamen, og er tilhenger av hvordan denne traktmodellen kan være et konkret verktøy i arbeid med seksualitet. Jeg er overbevist om at mer kompetanse rundt modellen vil kunne veilede tjenesteytere (og pårørende) på en trygg og oversiktlig måte.

Noen av kapitlene har fått en «makeover» – informasjonen er mer konkret og oppdatert. Kapitlet med oppramsing av ulike diagnoser er fjernet, og i stedet finner vi «Vår nye digitale hverdag». Et høyst aktuelt tema, og vi vet ennå ikke hvilke følger all denne tilgjengelige informasjonen vil få. Barstad har også lagt inn en ordliste over ulike begreper og bokstavforkortelser for seksuell orientering. Dette er selvsagt en liste i stadig utvikling, men Barstads oversikt gir et godt utgangspunkt for gode samtaler og for å forstå mangfoldet.

Hvis jeg skulle utfordre Barstad på noe, ville jeg ønsket et avsnitt om flørting under temaet «Jakten på kjærligheten». Flørting er noe man bør lære seg, og kan være en del av den seksuelle erfaringsreisen. Forelskelse, små berøringer, oppmerksomhet og blikkontakt kan kile både her og der hos et menneske i utvikling.

Boken er ryddig disponert og enkel å lese, selv i en travel hverdag. Bak i boken finnes tips om hvor man kan finne enda mer informasjon – også for andre diagnoser, som for eksempel autisme. Jeg tenker at dette er en bok som bør finnes synlig i alle bemannede boliger, på skoler og hjemme hos pårørende til mennesker med utviklingshemming eller lignende funksjonsnedsettelse.

Barstad avslutter boken med å uttrykke at han opplever mer åpenhet og aksept for seksualitet i alle former i dag. La oss håpe han har rett, og at dere lar dere engasjere og inspirere til å utforske dette viktige temaet videre.